

Examen VWO 2011

tijdvak 2
woensdag 22 juni
9.00 - 12.00 uur

Latijn

Latijn

tevens oud programma

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 22 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

1p 1 Regel 302 **Ipse ratem conto subigit velisque ministrat**
Citeer het Latijnse tekstelement uit de regels 315-320 dat duidelijk maakt wat de overige opvarenden doen.

1p 2 Regel 304 **sed**
Beschrijf in eigen woorden de door **sed** gemarkeerde tegenstelling.

Vergelijk de volgende vertalingen van regel 313:

1 De voorste rijen staan daar om een overtocht te smeken

2 Smekend stonden ze daar om als eerste over te steken

Het woord **primi** is verschillend geïnterpreteerd.

4p 3 a. Leg uit dat beide interpretaties van **primi** grammaticaal mogelijk zijn. Ga bij je antwoord in op beide vertalingen.
b. Leg uit dat beide interpretaties van **primi** inhoudelijk verdedigbaar zijn. Ga bij je antwoord in op beide vertalingen.

1p 4 In de regels 309-314 komen twee vergelijkingen voor.
Welk van beide vergelijkingen past volgens jou het best bij de geschetste situatie? Motiveer je antwoord. Ga alleen in op de door jou gekozen vergelijking.

In een bewerking van de Aeneis schrijft Antonio Espina het volgende:

“Daarna liep de dappere Trojaan door de modderige stroom, Acheron geheten; daar wachtte Charon, de veerman, de zielen af van de veroordeelden – een weerzinwekkende bebaarde man, die ondanks zijn ouderdom flink was gebleven, zoals het een god betaamt.”

Vergelijk deze bewerking met de regels 298-316. Espina voegt in deze bewerking twee zaken toe die niet in overeenstemming zijn met de inhoud van de regels 298-316.

2p 5 Beschrijf in eigen woorden deze twee toevoegingen van Espina.

Regel 316 **alios**

2p 6 a. Citeer het Latijnse woord uit de regels 317-320 dat verwijst naar **alios**.
b. Citeer het Latijnse tekstelement uit het vervolg (regel 321-326) waarmee **alios** nader omschreven wordt.

Regel 319 **Quidve petunt animae?**

1p 7 Citeer uit het voorafgaande (regel 309-314) het Latijnse tekstelement dat het antwoord op deze vraag vormt.

In regel 305 en in regel 325 wordt over **omnis turba** gesproken.

2p 8 Is in beide gevallen sprake van dezelfde **turba**? Licht je antwoord toe en ga op beide regels in.

Regel 325-326

Over het lot van Misenus, één van de makkers van Aeneas, heeft Vergilius in het voorafgaande (niet in dit examen afgedrukt) uitgebreid gesproken.

- 2p 9 Tot welke van de in de regels 325-326 genoemde twee groepen behoort Misenus op het moment dat Aeneas in de onderwereld is? Beantwoord de vraag in het Nederlands. Licht je antwoord toe en baseer je antwoord op de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.

Regel 326

- 2p 10 a. Schrijf regel 326 over en scandeer de regel.
Vergelijk de volgende vertalingen van deze regel:
- 1 die daar is Charon, de veerman; wie 't water vervoert, zijn begraven
  - 2 die veerman is Charon, zij die hij overzet over de stroom, dat zijn de begravenen
- b. Leg uit welk van deze beide vertalingen grammaticaal het dichtst bij het Latijn blijft en gebruik daarbij informatie die je door het scanderen hebt verkregen.

Regel 329 **errant**

- 1p 11 Welke schimmen zijn het onderwerp van **errant**? Beantwoord de vraag in het Nederlands.

Tekst 2

Regel 636 **ramumque**

Aeneas heeft hulp gekregen bij het vinden van deze **ramus**.

- 2p 12 a. Waaruit bestond deze hulp? Baseer je antwoord op je kennis van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.
- b. Waarom was het voor Aeneas van belang deze **ramus** in handen te krijgen? Baseer je antwoord op je kennis van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.

Regel 644

- 1p 13 Leg uit welke relatie er is tussen het gebruik van het stilistisch middel alliteratie in regel 644 en de inhoud van de regel.

Regel 645 **Threicius sacerdos**

- 2p 14 a. Door wie werd hij vermoord? Baseer je antwoord op je kennis van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.
- b. Beschrijf in eigen woorden het motief voor deze moord. Baseer je antwoord op je kennis van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.

Regel 648-649

Deze regels worden door M. d'Hane-Scheltema als volgt vertaald:

“Ook Teucers voorgeslacht verblijft er, heel die mooie stamboom van fiere helden, ooit geboren in een gouden eeuw.”

De grammaticale structuur van deze vertaling wijkt op één punt af van die van de Latijnse tekst.

- 2p **15** Leg dit uit. Laat buiten beschouwing dat in de vertaling de persoonsvorm ‘verblijft’ is toegevoegd. Ga bij je antwoord in op zowel het Latijn als de vertaling.

Vergelijk de volgende twee vertalingen van regel 651:

1 Aeneas aanschouwde van verre de wapens en schimmige wagens der helden

2 Met verbazing zag Aeneas van ver hun wapens en hun lege wagens
Het woord **inanes** wordt in deze vertalingen op verschillende manieren geïnterpreteerd.

- 2p **16** Leg uit dat elk van beide interpretaties in deze context verdedigbaar is.

Regel 651 **miratur**

In sommige handschriften staat in plaats van **miratur** de vorm **mirantur**.

- 2p **17** a. Wie moet je bij de lezing **mirantur** als onderwerp beschouwen?
b. Verdedig de stelling dat in de context **miratur** beter past.

Regel 655 **tellure repostos**

- 1p **18** Citeer het Latijnse woord uit het voorafgaande (vanaf regel 651) waarmee **tellure repostos** een tegenstelling vormt.

Regel 667-668 **medium** t/m **altis**

- 1p **19** Leg uit waarvoor deze woorden de verklaring vormen.

Regel 672 **huic**

- 1p **20** Met **huic** wordt bedoeld:

- A Aeneas
- B Anchises
- C Musaeus
- D Sibylle

Regel 681-682 **omnemque suorum forte recensebat numerum**

Vergilius heeft al eerder familieleden van Anchises genoemd, namelijk in de regels 648-650.

- 2p **21** Wat is het verschil tussen de in de regels 648-650 genoemde personen en de in de regels 681-682 genoemde personen? Beantwoord de vraag in het Nederlands en ga bij je antwoord in op beide groepen.

Algemeen

De ontmoetingen in de onderwereld die Vergilius beschrijft, zijn in enkele gevallen geïnspireerd door Homerus' beschrijving van Odysseus' bezoek aan de onderwereld.

- 2p **22** Noteer de namen van de personen uit de Odyssee die in onderstaande vergelijkingen op de plaats van de puntjes horen te staan.
- Zoals Aeneas naar de onderwereld gaat om Anchises te ontmoeten, die hem de toekomst voorspelt, zo gaat Odysseus naar de onderwereld om ... te ontmoeten.
  - Zoals de schim van Dido uit wrok weigert met Aeneas te spreken, zo weigert de schim van ... met Odysseus te spreken.

Tekst 3

Bestudeer Tekst 3 met de inleiding en de aantekeningen.

- 37p Vertaal de regels 67 t/m 70, 88 t/m 96 en 124 t/m 128 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.